

Gyertyánfy Péter*

A SZERZŐI JOG BÍRÓI GYAKORLATA 2006-TÓL: A SZERZŐI JOGI TÖRVÉNY HATÁLYA

1. Bevezetés

A bírósági ítéletek elektronikusan közzétett adatbázisa alapján¹ 2012-ben sorozatot kezdünk a szerzői jogi bírói gyakorlat értékelő bemutatására.² Akkor rámutattunk, hogy e munkát főleg az indokolja, hogy a folyó törvénykezési ciklusban felülvizsgálják a 2000-ben hatályba lépett és azóta már tizennyolcszor módosított 1999. évi LXXVI. törvényt (a továbbiakban: Szjt.). Ebben a második cikkben az Szjt. 2., 3., és 107–111/C paragrafusának alkalmazását, a szerzői jogi törvény területi és időbeli hatályára, jogintézményi határait és a mögöttes jogra vonatkozó ítéleteket vizsgáljuk. Idetartoznak a jogági és jogintézmény-elhatárolások mellett a nemzetközi magánjogi előkérdések és az EU-döntéshozatali eljárás nálunk viszonylag új jogintézménye – vagyis az ezekre vonatkozó ítéletek – is.

Az európai uniós tagságból következően a bíróságokra közvetlenül kötelező jogszabály a szerzői jog körében ugyan nincs,³ de az EU Bíróságának eseti döntései és Bizottságának bizonyos döntései közvetlenül kihatnak a tagállamok bíróságaira és egyéb jogalanyaira.⁴

Az európai uniós jogalkotás a nemzetinél inkább kompromisszumos, többértelmű és általános. A szerzői jog területén – ahol a személyhez fűződő jogokra nem is térnek ki⁵ – en-

* Csc., c. egyetemi docens.

¹ <http://www.birosag.hu/engine.aspx?page=anonim>.

² Gyertyánfy Péter: A szerzői jog bírói gyakorlata 2006-tól: a védelem tárgya és a mű egysége. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 8. (117.) évf. 4. sz., 2012. augusztus. A korábbi gyakorlatról l. még: A szerzői jogi törvény magyarázata. 2. kiadás. Szerk. Gyertyánfy Péter, Coplex, 2006; Faludi Gábor: A jogsértéssel elért gazdagodás megtérítésére irányuló igény a szerzői jog bírói gyakorlatában. Védjegyvilág, XVII. évf., 1–2. sz., 2007, p. 36–48.

³ A szerzők és a szerzői joghoz kapcsolódó egyéb jogosultak vagyoni, erkölcsi jogaira az EU-ban eddig lényegében a tagállamok belső szuverén anyagi és eljárási jogi szabályai az irányadók. A nemzeti jogalkotásokra természetesen hatással vannak a nemzetközi egyezmények (elsősorban a Berni Uniós Egyezmény, a TRIPS és az ún. WIPO-egyezmények minimumszabályainak és a belföldiekkel azonos elbánást előíró elveinek lebontása), valamint az ezeket gyakorlatiasan átültető regionális másodlagos EU-jog is. Nincs azonban EU szerzői jogi rendelet, vagyis a tagállamok jogalanyaira közvetlenül kötelező EU szerzői jog, „szerzői jogcím” – ellentétben a rokonterülettel, az iparjogvédelemmel –, eltekintve a szellemi tulajdon-jogot sértő árukra nézve alkalmazható vámfelügyeleti intézkedéseket szabályozó rendeletektől.

⁴ EUMSZ (Az Európai Unió működéséről szóló Szerződés) 266. és 267. cikke.

⁵ Ennek okairól, az egyes szabályozási nyomokról, és az európai jogközelítés esélyeiről l. Faludi Gábor: A szerzői mű egysége védelmének egyes kérdései. Infokommunikáció és Jog, 2012. 41. sz.

nek az is az oka, hogy az Unión belül két alapvető jogintézményi megközelítés van.⁶ Az EU Bíróságának a szerzői jogban, angol és amerikai mintára, jelentős jogalakító szerepe van.

2. Az Szjt. területi hatálya és a nemzetközi magánjog kérdései

Az Szjt. a törvény alkalmazásának területét így határozza meg:⁷

i) Az Szjt. – kifejezett eltérő szabály hiányában – csak Magyarország területén ad védelmet. A védelem az elsőként Magyarországon nyilvánosságra hozott összes műre kiterjed, függetlenül attól, hogy szerzőjük milyen állampolgár, és művét hol alkotta. Ez a szellemi alkotások védelmének egyik közös alapelve (a területiség elve).

ii) Kiegészíti ezt a személyi elv: a védelem az először külföldön nyilvánosságra hozott műveket is megilleti, ha szerzőjük magyar állampolgár.

iii) A külföldi szerzők művei itthoni védelmének előfeltételeire a nemzetközi szakegyezmények, a BUE és a TRIPS az irányadóak:⁸ a külföldi szerző bármely BUE-tagállamban először nyilvánosságra hozott művére a szerzőt a magyar szerzőkkel azonos védelem illeti meg Magyarországon [nemzeti elbánás elve, BUE 5. cikk. (1) bek.].

iv) Az EU tagállamainak jogalanyaira még azok – az itt nem tárgyalt –, a nemzeti elbánást kizáró feltételek sem vonatkoznak, amelyeket a BUE és a TRIPS itt-ott tartalmaz.⁹ Ezekre a jogalanyokra újabban alkalmazni kell a kötelező uniós nemzetközi magánjogi rendeleteket is.¹⁰

A 2. § nem vonatkozik a kapcsolódó jogi jogosultakra – a filmelőállítók és az adatbázis-előállítók kivételével¹¹ –, így e körben a külföldiek védelme is, minden előfeltétel nélkül, Magyarországon azonos a magyarországi jogosultakéval. Még a filmelőállítók és az adatbázis-előállítók magyarországi védelmének sincsenek előfeltételei, ha EU-tagállamok hono-

⁶ Az angolszász copyrightrendszerben a szerzők, kiadók ösztönzése, vagyis a vagyoni jogi védelem az elvi alap, egyben a cél; a szerzőség akár a mű megszületése előtt is átruházható, írásban a személyhez fűződő jogokról is le lehet mondani. A kontinentális európai koncepció szerint a szerzőség elismerésének alapja a szerző–mű kapcsolat védelme; a szerzői jog személyiségi eleme elszakíthatatlan a szerzőtől – elidegeníthetetlen.

⁷ 2. § Olyan műre, amely először külföldön került nyilvánosságra, az e törvényben meghatározott védelem csak akkor terjed ki, ha a szerző magyar állampolgár, vagy ha a szerzőt nemzetközi egyezmény, illetőleg viszonyosság alapján a védelem megilleti.

⁸ A külföldi tényállás miatt a szabályozás első lépcsője a Nemzetközi Magánjogi Kódex; ennek 2. §-a utal tovább a szakegyezményekre: Berni Uniós Egyezmény (1975. évi 4. tvr.), a Szellemi Tulajdon Kereskedelmi Vonatkozásairól szóló Egyezmény (1998. évi IX. tv.).

⁹ Az EUMSZ 18. cikke és az azon alapuló európai bírósági gyakorlat (Phil Collins-, Cliff Richard-, Puccini-, Tod's GVL-C ügyek).

¹⁰ 44/2001/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról; 864/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról (Róma II., a 2007. augusztus 20. utáni káreseményekre); 583/2008/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról (Róma I., a 2009. december 17-ét követően kötött szerződésekre).

¹¹ Szjt. 82. § (3) bek. és 84/A § (9) bek.

sai.¹² A viszonyosság a nemzetközi egyezmények tagságának szinte egyetemessége miatt a gyakorlatban nem kerül alkalmazásra.

A 2. paragrafusra is építő eddig közzétett egy-két ítélet tényállása külföldi elemet is tartalmaz, így a döntések a *nemzetközi magánjog alkalmazásának* kérdéseiben való állásfoglalások.

Az LB-H-PJ-2010-203 ügyben az elsőfokú bíróság által megállapított tényállás szerint az amerikai állampolgár szerző 1989-ben kötött szerződést az amerikai–magyar állampolgár másodrendű alperessel a szerző műveire vonatkozó kiadási jog gyakorlásáról, majd az 1997. augusztus 6-án kelt szerződéssel a szerző a felperesre ruházta át a műveivel kapcsolatos kizárólagos szerzői és kiadói jogokat. A jogvita a magyarországi kiadások jogossága körül forgott.

„Az elsőfokú bíróság ítélete indokolásában kifejtette, hogy a felek az előzményi perben fennállónak tekintették a *magyar bíróság joghatóságát*, amely az 1979. évi 13. tvr. (Nmtvr.) 62/C. §-ának rendelkezései szerint nem kizárt. A jogvitában *alkalmazandó jogként* a magyar jogot, ezen belül a szerzői jogról szóló 1969. évi III. tv. (régii Szjt.) rendelkezéseit vette alapul. Kifejtette, hogy a felperes perbeli legitimációját a felperes és a szerző közötti 1997. évi szerződés teremtette meg. Az Nmtvr. 70–74. §-a alapján megállapította, hogy nincs jogszabályi akadálya az amerikai bíróság jogerős *ítélete elismerésének*. E szerint a II. r. alperes jogszerzését megalapozó 1989-es szerződés, így a II. r. alperes kiadási joga is megszűnt 2008. június 4-i hatállyal.”¹³ Ezekkel a megállapításokkal a Legfelsőbb Bíróság is egyetértett.

¹² L. 9. lábj.

¹³ Nmtvr. Általános joghatóság 54. § (1) Magyar bíróság eljárhat minden ügyben, amennyiben az alperes lakóhelye vagy szokásos tartózkodási helye, jogi személy (jogi személyiség nélküli gazdasági társaság) esetében székhelye belföldön van, hacsak joghatóságát e törvényerejű rendelet ki nem zárja. (2) Több alperes együttes perlése esetén magyar bíróság eljárhat valamennyi alperessel szemben, amennyiben legalább az alperesek egyikének lakóhelye (székhelye) vagy szokásos tartózkodási helye belföldön van, feltéve, hogy a per tárgya olyan közös jog, illetőleg olyan közös kötelezettség, amely csak egységesen dönthető el, vagy ha a perben hozott döntés valamennyi alperesre a perben való részvétel nélkül is kiterjedne, illetőleg ha a perbeli követelések ugyanazon jogviszonyból erednek. (3) A főkötelezett és a mellékkötelezett együttes perlése esetén a mellékkötelezett lakóhelyére és szokásos tartózkodási helyére tekintet nélkül eljárhat magyar bíróság, ha a főkötelezett lakóhelye (székhelye) vagy szokásos tartózkodási helye belföldön van. (4) Ha magyar bíróság a kereset elbírálására joghatósággal rendelkezik, eljárhat a viszontkereset tekintetében is.

62/C. § Kizárt joghatóság Nem járhat el magyar bíróság vagy más hatóság a) külföldön fekvő ingatlan-nal kapcsolatos dologi jogi hatályú jog érvényesítése iránti eljárásban, valamint bérleti és haszonbérleti szerződést érintő eljárásban; b) nem magyar állampolgár örökösök külföldi hagyatékát érintő hagyatéki eljárásban; c) külföldi állam vagy külföldi állami szerv elleni eljárásban, kivéve, ha a külföldi állam a mentességről kifejezetten lemondott, avagy ha az eljárás tárgyát a külföldi államnak vagy külföldi állami szervnek a 62/E. § (1) bekezdésében meghatározott polgári jogviszonya képezi; d) Magyarországon diplomáciai képviselőként eljáró vagy egyébként a joghatóság alól mentes külföldi állampolgár elleni eljárásban, kivéve, ha a külföldi állam a mentességről kifejezetten lemondott; e) külföldön kiállított okirat vagy értékpapír megsemmisítésére irányuló eljárásban; f) külföldi iparjogvédelmi jog megadásával, terjedelmével és megszűnésével kapcsolatos eljárásban; g) külföldi székhelyű jogi személy vagy jogi személyiség nélküli gazdasági társaság alapításával, fizetéseképtelenségével, megszűnésével kapcsolatos eljárásban, a jogi személy (társaság) nyilvántartásba vételének alapjául szolgáló szerződés vagy alapszabály (alapító okirat) érvényességével kapcsolatos eljárásban, illetőleg a jogi személy (társaság) szervei által hozott határozatok felülvizsgálata iránti eljárásban; h) jogoknak, tényeknek és adatoknak külföldön vezetett közhitelező nyilvántartásba történő bejegyzését érintő eljárásban; i) külföldi végrehajtást érintő eljárásban.

Ami az *alkalmazandó jog kiválasztását* illeti, a szakirodalom szerint a szerzői jog keletkezésére, a védett művek körére, a szerzői jog eredeti alanyára, a jog tartalmára, a felhasználás jogszerűségére, a jogok megszűnése és megsértése következményeire a magyar bíróságoknak, tekintettel a BUE „belföldiekkel azonos elbánást” előíró 5. cikk (1) és (2) bekezdésére, az Szjt.-t kell alkalmazniuk.¹⁴ A szerzői jogi szerződésekre, ideértve a jogok átruházását is, a szerződés statútuma az irányadó, vagyis a felek által kiválasztott jog, illetve ennek hiányában a jogszerző személy statútuma, vagyis a lakhelye, székhelye szerinti jog.¹⁵

A joghatóság és a külföldi ítélet elismerése tárgyában előbb idézett ügyben, azonos tényállás mellett, a felek már korábban is pereskedtek. Akkor a Legfelsőbb Bíróság a BH 2006/114. határozatában (ezt a szakirodalom már ismertetette)¹⁶ a szerződés tartalmi, időbeli és területi érvényére is a magyar jogot alkalmazta. Ezt *Boytha* azóta alapos érvekkel kritizálta.¹⁷

Most, a jogvita kiújulásakor, a felülvizsgálati eljárás végén a Legfelsőbb Bíróság LB-H-PJ-2010-203 határozatában fenntartotta korábbi álláspontját: „A másodfokú bíróság – az elsőfokú bíróság jogi álláspontjával szemben – az Nmtvr. 71.- 73.§-ai alapján – viszonyosság hiányában – nem látott alapot az amerikai ítélet elismerhetőségére. A nemzeti elbánás elve szerint pedig a magyar jog rendelkezéseit vette alapul. Ennek figyelembevételével megállapította, hogy a II. r. alperes térben és időben korlátlan, de nem kizárólagos felhasználási jogot szerzett, így nem volt akadálya annak, hogy a szerző művei kiadási jogát a felperesre átruházza. Tekintettel arra, hogy a felek jogviszonya az előzményi perben tett megállapításokhoz képest nem változott, így a felperes kizárólagos felhasználási jogára és a II. r. alperes

¹⁴ Gyertyánfy Péter: A szerzői jog átruházhatóságára és a felhasználási szerződésekre irányadó jog. Nizsalovszky Endre Emlékkönyv (szerk.: Mádl Ferenc és Vékás Lajos). ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, 1994, p. 93–104.

¹⁵ Nmtvr. 25. cikk: „A szerződésre vonatkozó jog annak az államnak a joga, amelyben a szerződés megkötésének időpontjában... c) a szerzői jogvédelem alá tartozó jogok hasznosítására vonatkozó szerződésnél a felhasználónak... a lakóhelye, szokásos tartózkodási helye, illetve a székhelye, vagy a telephelye van.” A szakirodalomból: *Boytha György*: A szerzői jogok átruházására irányadó jog meghatározásának és alkalmazásának kérdései. Libri Amicorum 31. köt., ELTE Bibliotheca Iuridica, p. 101; *Palásti Gábor*: A felhasználási szerződések nemzetközi kollíziós minősítése. Gazdaság és Jog, 2001. 12. sz., p. 3–8; *Milassin László*: A világháló és az EU szerzői joga. Egyetemi tanulmányok, Budapest, 2006, p. 301; *Faludi Gábor*: A licencia szerződés egyes nemzetközi magánjogi vonásai. (A Falco döntés megjegyzésekkel). Európai Jog, 2010. 2. sz., p. 29–38.

¹⁶ Gyertyánfy Péter (szerk.): A szerzői jogi törvény magyarázata, i. m. (2), p. 38.

¹⁷ *Boytha*: i. m. (15). Az egyik fő érv: Ha elismerjük, hogy a szerződés tartalma az amerikai jog szerint jogátruházás volt, nem lehet ezt a magyar jog szerinti olyan határozatlan időre szóló licencszerződésnek tekinteni, amely csak nem kizárólagos jogot adott. A nem kizárólagos jogátruházás önellentmondás.

felhasználási jogának megszűnésére hivatkozó keresete alaptalan. A II. r. alperes fennálló felhasználási joga alapján pedig az I. r. alperes használati cselekménye sem jogsértő. ... A Legfelsőbb Bíróság Pfv.X.21.909/2004/8. sz. részítéletében már kifejtette, hogy a II. r. alperest időben és térben korlátlan, de nem kizárólagos felhasználási jog illeti meg. Ebből következően a jogerős ítélet helytállóan állapította meg, hogy az alperesek magatartása nem volt jogszerűtlen, az a szerzővel kötött szerződésen alapult, és nem terjedt túl az abban biztosított felhasználási jogosultságon.” Boytha érveit ezzel az értelmezéssel szemben magunk is helytállónak tartjuk.

3. Előzetes döntéshozatali eljárás

Tulajdonképpen az alkalmazandó jog kérdéskörébe tartozik az *előzetes döntéshozatali eljárás* is. Az ilyen, az EU-jog normáit értelmező EU bírósági eljárás bírói kezdeményezése a per felfüggesztésével jár. Egy úgynevezett üreshordozó-jogdíj ügyében¹⁸ az alperes az Európai Bíróság megkeresését az Szjt. 20. §-a és a közösségi jog összeegyeztethetősége, harmonizáltsága kérdésében indítványozta.

A másodfokú bíróság azonban „az előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezését nem látta szükségesnek. Az Európai Bíróság joggyakorlata irányt mutatott abban a tekintetben, hogy milyen körülmények között indokolt, és mikor mellőzhető az előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezése. A C-283/81. számú (Srl. CILFIT-) ügyben hozott ítélete kimunkálta azokat az esetszoportokat, amikor még az utalási kötelezettséggel terhelt bíróság is eltekinthet az Európai Bíróságnak a közösségi aktus értelmezése céljából történő megkeresésétől. Ezek a feltételek az adott esetben is megállapíthatóak voltak. ...

Megállapítható volt ..., hogy az Európai Bíróság a kérdésben már döntött, vagyis az *acte éclairé* esete is fennáll. A 2010. október 21-i keltű, C-467/08. számú PADAWAN-ügyben – amelyben az indítványozó által feltett kérdések nagyobb részben azonosak voltak az alperes által feltenni indítványozott kérdésekkel – az Európai Bíróság a 2001/29. irányelv 5. cikke (2) bekezdésének *b*) pontja értelmezése körében kimondta, hogy az érintett személyek érdekei közötti ’megfelelő egyensúly’ megteremtése követelményének megfelel az a rendelkezés, hogy azok a személyek a méltányos díjazás finanszírozásának teherviselői, akik digitális többszörözésre alkalmas berendezésekkel, készülékekkel és adathordozókkal rendelkeznek, és akik e berendezéseket magánszemélyek rendelkezésére bocsátják, vagy ez utóbbiak számára többszörözésre irányuló szolgáltatást nyújtanak, amennyiben e személyek az említett finanszírozás tényleges terhét átháríthatják a magánfelhasználókra. ...

Végül a CILFIT-ügyben megfogalmazott harmadik eset is megállapítható, mivel az alperesnek az EK Szerződés 82. cikkére történő hivatkozása, illetve az azzal kapcsolatban elő-

¹⁸ FIT-H-PJ-2010-836.

adott érvelése nem áll összefüggésben a jelen jogvita jelen tényállás alapján történő elbírálásával.”

Egy másik, egy gépi eszközzel tartott nyilvános előadás tárgyában folyó perben¹⁹ az alperes azért indítványozta az előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezését, mert szerinte az Szjt. „szabad felhasználás eseteit szabályozó rendelkezései nincsenek összhangban az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló 2001/29/EK irányelv (a továbbiakban: Infosoc-irányelv) 5. cikk (3) bekezdés j) pontjában foglaltakkal. Ez a jogszabályi rendelkezés megengedi, hogy a tagállam a szabad felhasználás körébe vonja a művészeti alkotások reklámozás céljából történő felhasználását is az esemény népszerűsítése által indokolt terjedelemben, a kereskedelmi célú felhasználás kizárásával. A magyar jogi szabályozás azonban ilyen kivételt nem ismer. Az alperes hangsúlyozta azt is, hogy a tagállami bíróságnak a nemzeti jogot is az uniós irányelveknek megfelelően kell értelmeznie, és ha az adott területet az uniós szabályozás érinti, a tagállam utóbb még bírói jogértelmezés útján sem folytathat ezzel ellentétes jogalkotási tevékenységet.”

Az elsőfokú bíróság elutasította az indítványt, mert „az EUMSZ 288. cikke egyértelműen állást foglalt abban a kérdésben, hogy a közvetlen alkalmazhatóság kizárólag a rendeletekre vonatkozik, míg az irányelvek csak az átültetést követően képezik a hazai jog részét, és csak az elérendő célok tekintetében kötelezőek a tagállamokra nézve, így a közvetlen alkalmazhatóságuk kizárt. Az Európai Bíróság gyakorlata is különbséget tett az irányelvek vertikális és horizontális közvetlen hatálya között, és kategorikusan megtagadta, hogy a nemzeti bíróság a természetes és jogi személyek egymás közötti pereiben döntését irányelvre alapítsa. Kétségtelen, hogy a közvetlen hatály híján lévő, közvetlenül nem alkalmazható közösségi normák esetében a nemzeti bíróság köteles a nemzeti jogot az irányelv szövege és célja fényében értelmezni, de az Infosoc-irányelv megengedő jelleggel és a tagállam választására bízva határozta meg a szellemi alkotásokhoz fűződő egyes vagyoni jogok lehetséges korlátozását. Ebből az elsőfokú bíróság álláspontja szerint az a következtetés adódik, hogy a magyar szabályozás szerinti taxatív meghatározó jogszabályi rendelkezés összhangban áll az irányelvvvel. A jelen ügyben nem tartotta értelmezhetőnek az alperesnek a közösségi jog elsőbbségének (szupremáciájának) elvére hivatkozását sem, mert az Szjt. szabad felhasználás eseteit szabályozó rendelkezései még az irányelvet megelőzően keletkeztek, és a magyar jogrendszer felépítése és hagyományai folytán esetjog bírói jogértelmezéssel sem keletkezhet. ...

A Fővárosi Ítéltábla is önállóan mérlegelheti, hogy a jogvita eldöntése szempontjából indokolt-e előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményeznie. A Fővárosi Ítéltábla nem tartotta szükségesnek az előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezését a következők miatt. Az nem kétséges, hogy az Infosoc-irányelv 5. cikk (3) bekezdése j) pontja szerinti kivételnek

¹⁹ FIT-H-PJ-2011-1141.

a magyar jogrendbe való beillesztése nem történt meg. ... engedhetlen annak elemzése, miként azt a felek és a szakvélemény is kiindulópontnak tartották, hogy az alperes felhasználási magatartása – a zeneszámoknak a vevők számára kipróbálás céljából való lejátszása az üzletben – nyilvánosságához közvetítésnek vagy nyilvános előadásnak minősül-e. Az Infosoc-irányelv ugyanis a szerzői és szomszédos jogok védelme kapcsán a többszörözési jogot, a művek nyilvánosságához közvetítésének, valamint a védelem alatt álló egyéb teljesítmények nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételének a jogát, valamint a terjesztési jogot érintően határoz meg a harmonizáció érdekében jogokat és kivételeket. ...

...az Infosoc-irányelv hatálya az olyan egyéb felhasználásokra terjed ki, ahol a felhasználás kiindulópontja helyszínén a nyilvánosság nincs jelen. ... az Szjt. is a közönség jelenlétét, illetve távollétét használja a nyilvános előadás és a nyilvánosságához közvetítés fogalmak elhatárolásához.az Infosoc-irányelv nem vonatkozik a nyilvános előadásra. A fentiekre tekintettel tehát nem merült fel a jelen ügyben értelmezésre váró kérdés, mert a perbeli felhasználási magatartásra nem tartalmaz az irányelv rendelkezéseket.

Megjegyzi a másodfokú bíróság, hogy az Infosoc-irányelv hatályával érvelő alperesi álláspont elfogadása esetén sem lett volna indokolt a megkeresés, mivel az ügyben egyébként releváns másik kérdés az 'acte claire' kategóriájába tartozik. Előre kell bocsátani, hogy az Infosoc-irányelv 3. cikk a művek nyilvánosságához közvetítésének, valamint a védelem alatt álló egyéb teljesítmények nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételének jogát szabályozza, amelyhez képest az 5. cikk a 2. és 3. cikkben szabályozott jogok vonatkozásában tesz lehetővé kivétel- és korlátozásmegállapításokat a nemzeti jog számára. Így a (3) bekezdés j) pontja szerinti megengedő szabály pontosan úgy szól, a tagállamok kivételeket, illetve korlátozásokat állapíthatnak meg a művészi alkotások nyilvános kiállításának vagy árusításának reklámozása céljából történő felhasználás, az esemény népszerűsítése által indokolt terjedelemben, az egyéb és kereskedelmi célú felhasználás kizárásával. ...

A szakvélemény 13. oldalának utolsó bekezdésében rámutatott arra, hogy a közösségi előírásoktól való eltérések lehetősége két fő csoportba sorolható: előfordul, hogy az európai jogi norma maga enged eltérést, és lehetséges, hogy a tagállam a 95. cikk rendelkezéseinek megfelelő eljárás lefolytatása alapján hivatkozhat eredményesen a cikk (4) és (5) bekezdéseiben foglaltakra. Ezzel, a jelen per szempontjából is releváns okfejtéssel a másodfokú bíróság teljes mértékben egyetértett. A Fővárosi Ítéletábra úgy foglalt állást, hogy az elsőfokú bíróság helyesen jutott arra a következtetésre, hogy a közösségi jogi aktus, az Infosoc-irányelv vitatott 5. cikk (3) bekezdés j) pontjában írt megengedő rendelkezés a szakvélemény szerinti első kategóriába tartozik.

Az alperesi szakvélemény tükrében is helytálló volt az a felperesi álláspont, miszerint a jelen esetben az Infosoc 95. cikk (4)–(10) bekezdéseiben foglalt rendelkezések az adott ügyben nem alkalmazhatók, mivel éppen a közösségi jogi aktus kínálta fel az attól való eltérés lehetőségét.”

4. A törvény időbeli hatálya

Az általános szabály szerint 1999. szeptember 1. után minden szerzői jogi vitára a hatályos Sztj. alkalmazandó, a felhasználási szerződéssel kapcsolatos vitára azonban csak akkor, ha azt a törvény említett hatálybalépési időpontja után kötötték.²⁰ Az európai uniós jogharmonizá-

²⁰ Itt az Sztj.-ből azokat a szakaszokat idézzük, amelyeket már alkalmazott a bírói gyakorlat: 107. § (1) E törvény 1999. szeptember 1-jén lép hatályba; rendelkezéseit a hatálybalépését követően megkötött felhasználási szerződésekre kell alkalmazni.

(2) A törvény 21. §-ában foglalt rendelkezéseket, valamint a 22. §-ának a reprográfiaira szolgáló készülékkel kapcsolatos előírásait 2000. szeptember 1-jétől kell alkalmazni.

(3) A 111. § (1)–(2) bekezdésével megállapított rendelkezéseket az e törvény hatálybalépését követően indult végrehajtási eljárásokban kell alkalmazni.

108. § (1) A 31. § rendelkezéseit alkalmazni kell olyan művekre is, amelyeknek a korábban hatályos rendelkezések szerint számított védelmi ideje az egyes iparjogvédelmi és szerzői jogi jogszabályok módosításáról szóló 1994. évi VII. törvény hatálybalépéséig már lejárt.

(2) Az előadóművészeket, a hangfelvételek előállítóit, a rádió- és televízió-szervezeteket, valamint a saját műsort vezeték útján a nyilvánossághoz átvivőket az e törvényben meghatározott jogok akkor is megilletik, ha a 84. §-ban – rájuk vonatkozóan – említett év végétől számított húsz év az 1994. évi VII. törvény hatálybalépéséig már eltelt.

(3) Ha a szerzői vagyoni jogok vagy a szerzői joggal szomszédos jogok védelmi ideje az 1994. évi VII. törvény hatálybalépését megelőzően lejárt, a lejárat és az e törvény hatálybalépése közötti időtartamban végzett felhasználás szabad felhasználásnak minősül, függetlenül attól, hogy e jogok újra védelemben részesülnek-e e törvény hatálybalépését követően.

(4) A (3) bekezdésben meghatározott felhasználás e törvény hatálybalépését követően – a hangfelvételek esetében a hatálybalépésig már előállított műpéldányokra vonatkozóan – még további egy évig folytatható, de csak a hatálybalépéskor meglévő mértékben. A gazdasági tevékenység körében folytatott ilyen felhasználás jogát csak a jogosult gazdálkodó szervezettel vagy annak – a felhasználást folytató – szervezeti egységével együtt lehet átruházni. A törvény hatálybalépését követően is folytatott felhasználás ellenében a jogosultnak méltányos díjazás jár.

(5)... (6)... (7)...(8)...(9)...

108/A. §... (1) A 31. § és a 84. § rendelkezéseit – a 2001. évi LXXVII. törvény 13. §-a (7) bekezdésének első mondatában szabályozott kivétellel – alkalmazni kell olyan művekre és szomszédos jogi teljesítményekre is, amelyek védelmi ideje az Európai Gazdasági Térség legalább egy tagállamában még nem járt le 1995. július 1-jéig.

(2) Az (1) bekezdésben említett művekre a 108. § (3)–(9) bekezdéseiben foglalt szabályok megfelelően irányadók azzal, hogy az 1994. évi VII. törvény és e törvény hatálybalépésén, illetve kihirdetésén az (1) bekezdés alkalmazásában a Magyar Köztársaságnak az Európai Unióhoz történő csatlakozásáról szóló nemzetközi szerződést kihirdető törvény hatálybalépését, illetve kihirdetését kell érteni.

109. § A 31. § (6) bekezdésében foglalt rendelkezést akkor kell alkalmazni, ha az nem eredményezi a korábban hatályos rendelkezés szerint számított védelmi idő megrövidülését. A 31. § (6) bekezdésében foglalt rendelkezést alkalmazni kell az olyan filmalkotásra is, amelynek védelmi ideje e törvény hatálybalépésekor már eltelt. A 108. § (3)–(9) bekezdéseiben foglalt szabályok ilyen esetben is értelemszerűen irányadók azzal, hogy az 1994. évi VII. törvény hatálybalépése helyett e törvény hatálybalépését kell érteni.

109/A. § ...

110. § ...

111. § ...

111/A. § ...

111/B. § ...

111/C. § ...

ciós kötelezettség miatt a jelenlegi szabályozást kell teljes körben alkalmazni az 1999. szeptember 1. előtti művekre és szomszédos jogi teljesítményekre is, beleértve azokat is, amelyek a vonatkozó 1994-es szabály miatt 1994 és 1999 között már nem élveztek védelmet.

A PIT-H-PJ-2010-83 ítéletben elbírált ügyben a vita tárgya egy, az 1970-es évek elején megalkotott mű szerzőségének bizonyítása volt. A művet (egy dalt) az 1980-as évek második felétől nyilvánosan ismételtlen előadták; egy 1995-ben kiadott hangkazettán ismeretlen szerző műveként szerepelt; 1988-ban bejelentették a zenei közös jogkezelő szervezetnél; 2001-ben CD-n megjelent, és újra bejelentették. A keresetet 2004-ben nyújtották be. „Egyetért a másodfokú bíróság az elsőfokú bírósággal abban, hogy a szerzőség megállapítása iránti kereset elbírálására a jelenleg hatályos szerzői jogi törvény, azaz az 1999. évi LXXVI. tv. (a továbbiakban új Sztj.) alkalmazandó. Ez következik abból, hogy mindkét fél e törvény hatálybalépését követően lépett fel szerzői igénnyel, s a per megindításakor is ez a törvény volt hatályban, sőt a kereset, illetve a viszonykereset benyújtásakor már hatályban volt a törvény 94/B. §-a is. Nem tévedett ezért az elsőfokú bíróság, amikor ennek alapján döntött a felperes és az I. rendű alperes közötti szerzőségi vitában. Nincs oly körülmény, amelyre tekintettel az alperesek által hivatkozott, korábban hatályban volt 1969. évi III. tv. (továbbiakban régi Sztv.) szabályai alapján kellene e kérdésben dönteni, és nem alkalmazható az alperesek által ugyancsak hivatkozott BUE 15. cikkének (3) bekezdése sem.”

A FIT-H-PJ-2012-627 ügy tényállása szerint egy, a felek között szóbeli megállapodás alapján 1995-ben kiadott angol nyelvű nyelvtanfolyami tananyag 1995 és 2007 közötti felhasználása miatt volt vita. A bíróság ezt a szerződést a határozathozatalig terjedően hatályossá nyilvánította. A perben vitatott tárgyú és hatályú, a felhasználást esetleg érintő további, most már írásbeli megállapodásokat is kötöttek 1995-ben és 1998-ban. A bíróság téves indokkal, de tartalmilag helyesen az 1969. évi III. törvényt alkalmazta az ügyben: „A perbeli felhasználás időpontjára tekintettel alkalmazandó 1969. évi III. törvény (Sztj.) 13. §-ának (1) bekezdéséből következően a mű bármely felhasználásához a szerző hozzájárulása szükséges, ...”

Az Sztj. hatálybalépése előtt keletkezett – ezért korábban szerzői jogi típusú védelem alatt nem állott – film-előállítói teljesítmények védelméről az Sztj. kifejezetten nem szól; az SZJSZT 29/04 és 20/06 számú, e kérdést tisztázó szakvéleményeit a szakirodalom már feldolgozta.²¹

A szerzői jogi típusú védelemben visszakerülés sajátos jogkövetkezményeivel, a már megkezdett felhasználás megítélésével foglalkozott az LB-H-PJ-2009-103 ügy. A hangfelvételeket többszöröző és forgalmazó alperesek 1999. július 14-én kötöttek szerződést egymással, amelyben az elsőrendű alperes megvásárolta a másodrendű alperes kizárólagos tulajdonát képező tehermentes CD és MC műsoros hanghordozókból álló árukészletet. A felek megál-

²¹ Gyertyánfy: i. m. (16), p. 630.

lapodtak abban, hogy a másodrendű alperes további 237 000 db-ból álló árukészletet gyártat le és forgalmaz, ami meg is történt. A felek szerződésében szereplő már legyártott, illetve legyártandó műsoros lemezek kivétel nélkül olyanok voltak, amelyeknek a védelmi ideje az 1994. évi VII. tv. hatálybalépését megelőzően már lejárt. Az elsőrendű felperes, mint közös jogkezelő szervezet, a védelembe visszakerülés alapján ezen értékesítésre tekintettel indított keresetet az alperesek ellen, amelyben méltányos jogdíj megfizetésére kérte kötelezni őket.

A Legfelsőbb Bíróság döntése szerint „A szerzői jogról szóló 1969. évi III. tv., az 1994. évi VII. tv. és az Sztj. rendelkezéseinek egybevetése alapján megállapítható, hogy az 1974. július 1-jét megelőzően létrejött hangfelvételek tekintetében az Sztj. 1999. szeptember 1-jei hatálybalépéséig bárki a hangfelvételt szabadon, díjfizetés nélkül felhasználhatta. Az Sztj. 108. § (4) bekezdés szerint 1999. szeptember 1-je után, a törvény hatálybalépéséig már előállított műpéldányokra vonatkozóan a felhasználás egy évig, 2000. szeptember 1-jéig még folytatható volt, azonban e felhasználás ellenében a jogosultnak méltányos díjazás járt. Az I. r. alperes tehát, mint a II. r. alperessel kötött szerződés alapján a hanghordozók tulajdonjogát 1999. szeptember 1-jét megelőzően megszerző felhasználó, 2000. szeptember 1-jéig az Sztj. alapján is jogosult volt a hangfelvételeket kereskedelmi forgalomban értékesíteni díjfizetési kötelezettség mellett. A II–V. r. felperes jogutódként gyakorolt hangfelvétel-előállítói jogaival érintett hanghordozók tekintetében, melyekre nézve az I. r. felperes közös jogkezelőként fellépett, a 2000. szeptember 15-én kelt szerződés alapján 2000. december 31-ig volt jogosult az I. r. alperes a hanghordozókat a kereskedelmi forgalomban értékesíteni.”

5. A törvény tárgyi hatályának elhatárolása

Az Sztj. szabályozási tárgya a polgári jog körébe esik, de a vagyoni és személyi jogviszonyok sajátosságai miatt (a műre vonatkozóan az alkotó, a felhasználó és a nagyközönség viszonyai és érdekei) külön szabályozást indokolnak. E viszonyok általános vagy külön nem szabályozott elemeire a Ptk.-nak mint anyajogszabálynak az általános szabályai érvényesek.²² A két különböző szabályozási szint megválasztása, együttes alkalmazása gyakorlati értelmezési feladat. A szerzői jogi perekben a szerzői jog mellett más jogágak intézményeinek, szabályainak a hatálya is felmerülhet.

A Ptk. *Bevezető rendelkezései* közül az együttműködési kötelezettségre vonatkozót a bíróság így alkalmazza közvetlenül a szerzői jogi viszonyokra: „Mivel az Sztj. 3. §-a értelmében a törvényben nem szabályozott kérdésekben kiegészítő jelleggel a Polgári Törvénykönyv rendelkezéseit kell alkalmazni, és a Ptk. 277. § (4) bekezdése a szerződés teljesítése körében

²² Sztj. 3. § „Azokban a kérdésekben, amelyeket ez a törvény nem szabályoz, a Polgári Törvénykönyv rendelkezéseit kell alkalmazni.” Lásd még az Sztj. miniszteri előterjesztésének indokolását az 1–9., 32. és a 42–57. paragrafushoz.

is kifejezett szerződési kötelezettségként szabályozza az együttműködési kötelezettséget, az alperes volt abban a helyzetben, hogy nyomon kövesse az értékesített példányok számát és a bruttó fogyasztói árakat. Ebből következik, hogy a Pp. 164. § (1) bekezdése alapján az alperes tartozott bizonyítani, hogy adott a felperesnek fogyasztási jelentést, és hogy részéről a díjfizetés teljesítése megtörtént. Az elsőfokú bíróság helyesen állapította meg, hogy az alperes ennek a bizonyítási kötelezettségének nem tett eleget.”²³

Lássunk egy példát a nyilatkozat megtagadásával történő joggal való visszaélés tilalmának értelmezésére is a szerzői jogi engedélyezés esetkörében. Az ügy²⁴ tényállása szerint a felperes a korábban az alperes építész által tervezett épület tetőterét beépítette. Bejárati szélfogót, portált és a beépített tetőtérben részben egyéb helyiségeket is kialakított, bár építési engedéllyel, de az alperes szerzői engedélye nélkül. „Mivel az alperes által megtervezett épület, mint építészeti alkotás és annak terve, szerzői jogi védelem alatt áll, annak megváltoztatásához a felperesnek be kellett szereznie az alperes engedélyét is. A felperes pontosított keresetében kérte, hogy a bíróság ítéletével pótolja az alperes jognyilatkozatát a folyamatban lévő fennmaradási engedélyezési eljárásban. Keresetének jogalapjaként a Ptk. 5. §-át, másodlagosan a Ptk. 295. §-át jelölte meg.

... Az elsőfokú bíróság a jognyilatkozat bírósági ítélettel történő pótlásának törvényi feltételeit nem látta fennállni. Álláspontja szerint az alperes alappal tagadta meg a jognyilatkozat adását arra figyelemmel, hogy a felperes az alperes szerzői személyhez fűződő jogát megsértette [Sztj. 67. § (1) bek.]. Az a felperesi érdek, hogy az építési hatóság a szerzői jog megsértésével megvalósult építményhez a fennmaradási engedélyt megadja, nem minősül a Ptk. 5. §-ának (3) bekezdése szerinti különös méltánylást érdemlő magánérdeknek, mivel a jogellenes helyzetet maga a felperes idézte elő a jogellenes magatartásával. A Ptk. 295. §-a alapján előterjesztett kereseti igényt pedig a peres felek közötti szerződés hiányában nem látta megalapozottnak.”

A másodfokú ítélet ezt kiegészítette azzal, hogy a Ptk. 2. § (2) és 5. § (2)–(3) bekezdése²⁵ szerinti feltételek „a perbeli esetben többszörösen sem álltak fenn. ... A nem vitás tényállás

²³ FIT-H-PJ-2010-55.

²⁴ FIT-H-PJ-2008-87.

²⁵ 2. § (2) A törvény biztosítja a személyeknek az őket megillető jogok szabad gyakorlását, e jogok társadalmi rendeltetésének megfelelően.

5. § (1) A törvény tiltja a joggal való visszaélést.

(2) Joggal való visszaélésnek minősül a jog gyakorlása, ha az a jog társadalmi rendeltetésével össze nem férő célra irányul, különösen ha a nemzetgazdaság megkárosítására, a személyek zaklatására, jogaik és törvényes érdekeik csorbítására vagy illetéktelen előnyök szerzésére vezetne.

(3) Ha a joggal való visszaélés jogszabály által megkívánt nyilatkozat megtagadásában áll, és ez a magatartás nyomós közérdeket vagy különös méltánylást érdemlő magánérdeket sért, a bíróság a fél jognyilatkozatát ítéletével pótolhatja, feltéve, hogy az érdeksérelem másképpen nem hárítható el. A jognyilatkozat pótlására különösen akkor kerülhet sor, ha a jognyilatkozat megtételét illetéktelen előnyjuttatásától tették függővé.

szerint a felperes az alperes hozzájárulása nélkül az építészeti alkotáson végzett átépítési munkálatokkal a szerzői jogi védelem alatt álló művet jogosulatlanul megváltoztatta [Szt. 67. § (1) bek.]. Erre figyelemmel a szerzői jogi jogsértés jogerős részítélettel történt megállapítása önmagában kizárja az alperes visszaélésszerű joggyakorlásának megállapítását. Ezért nem tévedett az elsőfokú bíróság akkor, amikor a felperes jogsértését az alperes oldalán vizsgálta.

E vizsgálat során a másodfokú bíróság – az elsőfokú bíróság által elfoglalt állásponttól eltérően – a hangsúlyt nem a felperes különös méltánylást érdemlő magánérdekének sérelme megítélésére helyezte, hanem arra, hogy az alperes magatartása a joggal való visszaélést megvalósítja-e. ... Az adott esetben a felperes a szerzői jogi védelem alatt álló építészeti alkotást jogsértő módon a szerző hozzájárulása nélkül változtatta meg. Ilyen körülmények között nem minősül rendeltetésellenes joggyakorlásnak az, ha a szerző a mű átdolgozásához vagy megváltoztatásához szükséges és utólag kért hozzájárulását megtagadja. ... A Ptk. 5. §-ának (3) bekezdése értelmében a megtagadott nyilatkozat pótlásának jogszabály által megkívánt nyilatkozatnak kell lennie.

A felperes a perben nem tudott olyan jogszabályra hivatkozni, amely az alperes mint szerző számára előírja a jogosulatlanul megváltoztatott építmény fennmaradási engedélyéhez kért hozzájáruló nyilatkozatának megadását. A felperes által hivatkozott Magyar Építés Kamara Etikai-fegyelmi Szabályzatának ide vonatkozó rendelkezése ugyanis nem jogszabály, ítéleti rendelkezés jogalapjaként nem szolgálhat... Az építésügyi hatósági eljárásban alkalmazandó jogszabályok által megkívánt tervezői nyilatkozat nem azonos azzal a nyilatkozattal, amelyet a felperes a szerzői mű átdolgozásához, megváltoztatásához – utólagosan – a szerzőtől kívánt beszerezni. A szerzői jog a szerző személyhez fűződő és vagyoni jogait védelmezi, a szerző oldaláról állít fel kizárólagos jogosultságokat, de a szerzőt nem kötelezi a hozzájárulás megadására. Így az Szt.-nek a szerző hozzájárulását megkívánó rendelkezései nem azonosak azzal a jogszabályi feltétellel, amelyet a Ptk. 5. §-ának (3) bekezdése megkíván.”

Mindehhez hozzá kell tenni, hogy amennyiben az elsőfokú bíróság már a szerzői jogi jogsértés megtörténte vagy meg nem történte kérdésében vizsgálta volna a tulajdonos-átépítető *tulajdonjogból* fakadó jogait és érdekeit, és nem hoz a jogsértést megállapító, jogerössé vált részítéletet, a döntés érdemben más is lehetett volna.²⁶

A Ptk. személyhez fűződő jogokról szóló általánosabb és a szerzői jogról szóló speciálisabb szabályai viszonyáról a Fővárosi Ítéltábla egy ügyben a következőket állapította meg: „Kizárólag a fellebbezésben foglaltakra tekintettel rámutat a másodfokú bíróság, hogy a perbeli fénykép tekintetében egyidejűleg és egymástól elkülönülten áll fenn az alkotó felperes szerzői joga és a képen látható személyek képmáshoz fűződő joga. Szükségtelenül és ered-

²⁶ L. az 1. lábjegyzetben idézett cikkben tárgyalt eseteket.

ménytelenül érvelt a fellebbezés a képmással való rendelkezés kizárólagos jogával, mivel az adott esetben nem a fotóművészeti alkotás modelljei személyiségi jogainak megsértése volt a per tárgya, hanem a fotóművész felperes szerzői jogainak sérelme, és ebben a kérdésben az elsőfokú bíróság megfelelően foglalt állást.”²⁷

A Ptk. 86. § (3) bekezdésének²⁸ és a szerzői jognak a viszonyáról már a Legfelsőbb Bíróság BH2003.14. ítélete is megállapította, hogy a kettő kizárja egymást, a szellemi alkotások hézagmentes védelme nem jelenti e védelmek kumulatív voltát. (A Ptk. említett szabályát az új Ptk.-törvényjavaslat törölni kívánja, külön indokolás nélkül.²⁹) A Fővárosi Ítélőtábla 2011-ben is így ítélt, hiszen megállapította, hogy „a Ptk. 86. §-a csak mögöttes rendelkezés, a szellemi alkotások elsődleges védelmét a speciális jogszabályok határozzák meg...”³⁰ [Az ügyben a felperes az általa kidolgozott „kreatív koncepció” védelmét kérte elsődlegesen a Ptk. 86.§ (1) és (3) bekezdése, másodlagosan az Sztj. alapján.]

Természetesen még gyakoribb a szerződések és a felelősség általános Ptk.-szabályainak az Sztj. szabályaival való kifejezett együttes alkalmazása.³¹ Így például amikor egy könyvkiadó a szerzői jogdíj egy részének a megfizetését ahhoz a feltételhez kötötte, hogy a könyvet tankönyvvé nyilvánítják, de nem is kezdeményezte ezt, a bíróság alkalmazta a Ptk. 229. § (2) bekezdését,³² visszautasította az alperes ennek elmaradására vonatkozó hivatkozását, és kötelezte a kiadót az elmaradt jogdíjrész megfizetésére is.³³

A FIT-H-PJ-2008-717 ügyben a bíróság a szóban kötött felhasználási szerződést érvénytelennek minősítette, de tekintettel arra, hogy a szoftverhasznosítást a program átadásával a szerzői jog alanya lehetővé tette (az érvénytelen szerződésben kikötött teljes szolgáltatást nyújtotta), azt a Ptk. 237. § (2) bekezdése alapján³⁴ a határozathozatalig terjedő időre hatályossá nyilvánította.

Ott, ahol a felhasználási szerződések hibás teljesítésénél nem elegendőek az Sztj. szabályai, a bíróságok az Sztj. 3. paragrafusának hídján zavartalanul visszajutnak a Ptk. kellék-

²⁷ FIT-H-PJ-2010-74.

²⁸ „A törvény védi azokat a szellemi alkotásokat is, amelyekről a külön jogszabályok nem rendelkeznek, de amelyek társadalmilag széles körben felhasználhatók, és még közkinccsé nem váltak.”

²⁹ T/7971 (2012), Második Könyv, Negyedik Rész, 2:55. §

³⁰ FIT-H-PJ-2011-628.

³¹ Az együttalkalmazás gyakorlatára majd ki kell még térni az Sztj. 42–57. §-a bírói gyakorlatának ismertetésekor is.

³² „A feltétel bekövetkezésére vagy meghiúsulására nem alapíthat jogot az, aki azt felróhatóan maga idézte elő”.

³³ FIT-H-PJ-2008-813.

³⁴ „Ha a szerződéskötés előtt fennállott helyzetet nem lehet visszaállítani, a bíróság a szerződést a határozathozatalig terjedő időre hatályossá nyilvánítja. Az érvénytelen szerződést érvényessé lehet nyilvánítani, ha az érvénytelenség oka – különösen uzsorás szerződés, a felek szolgáltatásainak feltűnő aránytalansága esetén az aránytalan előny kiküszöbölésével – megszüntethető. Ezekben az esetekben rendelkezni kell az esetleg ellenszolgáltatás nélkül maradó szolgáltatás visszatérítéséről.”

szavatossági szabályaira.³⁵ A jogszavatosság szabályozása azonban teljességgel hiányzik az Szjt.-ből. A bíróságok ezért a Ptk. adásvételi szabályait³⁶ „megfelelően alkalmazzák” a szerzői jogi felhasználási szerződésekre is: „A ... jelen esetben nem kellékszavatosságról, hanem arról van szó, hogy a felperes megsértette-e a jogszavatosságra vonatkozó kötelezettségét vagy sem. Ezt az Szjt. nem szabályozza, ezért e vonatkozásban az Szjt. 3. §-a értelmében a Ptk. rendelkezései adnak eligazítást. Mivel a jelen esetben nem dologszolgáltatásról van szó, a Ptk. 369. és 370. §-ainak rendelkezéseit a jelen szerződésnek megfelelően kell alkalmazni, vételár-leszállításon díjleszállítást, elálláson felmondást kell érteni. A jogszavatosság tehát ebben a perben azt a kérdést jelenti, hogy a felperesnek helyt kell-e állnia amiatt, hogy harmadik személynek – D.T.-nek – a szerzői jogi alkotáson olyan joga áll fenn, amely akadályozza vagy korlátozza az alperes, illetőleg a vele szerződött R. kizárólagos felhasználási jogát.”³⁷

A szerződéses gyakorlatban, főleg a szoftverfelhasználási szerződések körében előfordul, hogy a feleknek – néha a bírácoknak is – nehézséget okoz annak megítélése, hogy a *Ptk.-ban nevesített egyes szerződéstípusok* – főleg a vállalkozás, a megbízás vagy az adásvétel – szabályait vagy az Szjt. felhasználási szerződési szabályait kell-e alkalmazni.

A FIT-H-PJ-2010-174 ítéletben tárgyalt esetben „Az elsőfokú bíróság megállapította, hogy a felek között szoftverfelhasználási szerződés jött létre, amelynek alapján a felperes számítógépi program létrehozását, beüzemelését, használatát, míg az alperes a felhasználási jog ellenében díj fizetését vállalta. A felperesnek az alperes igénye szerinti olyan, minőségellenőrzéssel kapcsolatos laboratóriumi adatkezelő programot kellett megterveznie, üzembe helyezni, amely szükség esetén kompatibilis lesz az alperes új ügyviteli rendszerével, s amelyet az alperes 30 gépen tud alkalmazni. A felperes vállalta a helyszíni betanítást és 1 éves

³⁵ Pl. FIT-H-PJ-2007-36.

³⁶ 369. § (1) Ha harmadik személynek az adásvétel tárgyára olyan joga van, amely a vevő tulajdonszerzését akadályozza, a vevő elállhat a szerződéstől, és kártérítést követelhet.

(2) E jogainak gyakorlása előtt a vevő köteles az eladót megfelelő határidő kitérésével felhívni arra, hogy tulajdonszerzésének akadályait hárítsa el, vagy adjon megfelelő biztosítékot.

(3) Ha a vevő harmadik személy joga következtében a dolgot e harmadik személynek kiszolgáltatja, vagy az eladónak visszaadja, az eladótól kártérítést követelhet.

(4) Ha az eladó jóhiszemű volt, csak a szerződés megkötéséből eredő károkat köteles megfizetni. Ez a vevő elállási jogát nem érinti.

370. § (1) Ha harmadik személynek a dolgon olyan joga áll fenn, amely a vevő tulajdonjogát korlátozza, a vevő megfelelő határidő kitérésével tehermentesítést követelhet, és a tehermentesítésig megtagadhatja az ehhez szükséges összeg megfizetését.

(2) A határidő eredménytelen eltelte után a vevő a dolgot az így rendelkezésre álló összegből vagy egyébként az eladó költségére tehermentesítheti.

(3) Ha a tehermentesítés lehetetlen, vagy aránytalan költséggel járna, a vevő a szerződéstől elállhat, és kártérítést követelhet, vagy a teher átvállalása fejében a vételár megfelelő csökkentését követelheti. Ezek a jogok a vevőt akkor is megilletik, ha a tehermentesítésre megszabott határidő eredménytelenül telt el, és a vevő nem kívánja a dolog tehermentesítését.

³⁷ FIT-H-PJ-2011-48.

garanciát. ... Az elsőfokú bíróság álláspontja szerint, miután a szerzői jogi törvény 3. §-a háttérjogszabályként a Ptk. alkalmazására utal, s hogy a felperes eredmény létrehozatalára vállalkozott, így a felek jogviszonyára a vállalkozás szabályai az irányadók. Az elsőfokú bíróság a Ptk. 395. §-a alapján vizsgálta, hogy az alperes a felperes szerződésszegésére alapozva jogszerűen állt-e el a szerződéstől, vagy pedig elállása a Ptk. 395. § (1) bekezdése szerinti általános elállási jog gyakorlásának minősül-e.

... A másodfokú bíróság ugyanakkor nem ért egyet az elsőfokú bírósággal abban, hogy a szoftverfelhasználási szerződésre a Ptk. vállalkozási szerződésre vonatkozó szabályai, így a Ptk. 395. § rendelkezései alkalmazhatók lennének. A szoftverfelhasználási szerződéssel kapcsolatos szabályokat a szerzői jogi törvény tartalmazza, a felhasználási szerződések általános szabályai a törvény 42–55. §-aiban található, a számítógépi programalkotás (szoftver) felhasználási szerződések speciális szabályait a törvény 58–60. §-ai írják elő.

A szerzői jogi törvény 3. §-a mögöttes joganyagként a Ptk.-ra utal vissza, ez azonban nem jelenti azt, hogy a szerzői jogi törvényben a szoftverfelhasználási szerződés nem szabályozott kérdéseiben a Ptk.-nak a vállalkozási szerződésekre vonatkozó szabályai lennének alkalmazandóak. Miután a vállalkozási szerződéshez képest a szoftverfelhasználási szerződés speciális szerződéstípus, így a szerzői jogi törvényben nem szabályozott kérdésekben nem a vállalkozási szerződésekre irányadó szabályok, hanem a Ptk. szerződésekre vonatkozó általános szabályai az irányadók. Így tehát nem alkalmazható a jogvita eldöntésére sem a Ptk. 395. § (1) bekezdés, sem a Ptk. 395. § (3) vagy (4) bekezdés.”³⁸

Egy szobor megalkotására kötött „vállalkozási szerződés” miatti jogvitában az Ítélet tábla kifejtette,³⁹ hogy „Alaptalanul hivatkozott az alperes fellebbezésében arra – utalva az Szjt. 45. § (1) bekezdésére –, hogy a felhasználási díjra vonatkozó kifejezett, írásbeli megállapodás hiányában a perbeli szerződés csak annak elnevezése szerint, vállalkozási szerződésként értelmezhető. A másodfokú bíróság hangsúlyozza, hogy az Szjt. 42. § (2) és (3) bekezdései szerint a felhasználási szerződés tartalmát a felek szabadon állapítják meg. A felhasználási szerződésre vonatkozó rendelkezésektől egyező akarattal eltérhetnek, ha e törvény vagy más jogszabály az eltérést nem tiltja. Ha a felhasználási szerződés tartalma nem állapítható meg egyértelműen, a szerző számára kedvezőbb értelmezést kell elfogadni. A felperes helyesen hivatkozott fellebbezési ellenkérelmében arra, hogy *a jövőben megalkotandó műre vonatkozó felhasználási szerződésben kikötött díj ellenkező megállapodás hiányában egyaránt magában foglalhatja a felhasználási jog és az elvégzett tevékenység ellenértékét is.* (Kiemelés a szerzőtől.) A perbeli szerződés 9. pontjából kitűnően a kikötött egyösszegű díjba tartozó-

³⁸ Ugyanígy az LB-H-PJ-2009-62 és a FIT-H-PJ-2010-717 ítélet is, függetlenül attól, hogy „egyedi vagy kereskedelmi hasznosítás céljából létrehozott termék-e”, illetve „a szerződések egyes vállalkozási, megbízási elemeitől.” FIT-H-PJ-2011-1129: „...az Szjt. 3. §-a folytán a Ptk. rendelkezései csupán eltérő szabályozás hiányában alkalmazhatók.”

³⁹ FIT-H-PJ-2010-946.

ként állapodtak meg a felek a vállalkozási jellegű díjazásokról, mint a szállítás, a bronzöntés és a talapzat költségeiről, ugyanakkor a szerzői mű létrehozásához kapcsolódó, a felhasználási jog körébe tartozó díjazásról is, mint a tervezés, a viaszmodell készítés, a cizellálás, a patinázás díja. Ezért, bár az Szjt. 42. § (1) bekezdése szerint a felhasználási díj meghatározása valóban a felhasználási szerződés lényeges eleme, annak kifejezett nevesítésének elmaradása, illetve annak vállalkozói díjként történt megnevezése a fentiek értelmében önmagában *nem eredményezi a megállapodás vállalkozási szerződésként* (kiemelés a szerzőtől) való értelmezését.

Helytálló volt az elsőfokú bíróság álláspontja a tekintetben is, hogy a szerződés jövőben megalkotandó műre vonatkozott, ezért helyesen alkalmazta a perbe vitt jogvitára az Szjt. 49. § (1) és (3) bekezdését kimondva, hogy az alperes elállása e speciális szabályok alapján jogszerűtlen volt. Rámutat a másodfokú bíróság, hogy az Szjt. 3. §-ának utaló szabálya a Polgári Törvénykönyv rendelkezéseit azokban a kérdésekben háttérszabály jelleggel rendeli alkalmazni, amelyeket a szerzői jogról szóló törvény nem szabályoz. A felhasználó elállási joga az Szjt. 49. §-a szerint eltér a Ptk.-nak a hibás teljesítésre vonatkozó szabályaitól...⁴⁰

Egy könyvkiadói jogvitában – az alperes a kiadói szerződés lejárta után is hasznosítani akarta a megszerzett kiadói jogokat – az Ítéltábla kifejtette, hogy „Jelen esetben a felek között nem tulajdon vagy jog átruházására irányuló szerződés jött létre, hanem a szerzői vagyoni jogok jogosultjai, az alperesek időlegesen, ellenérték fejében engedélyezték a felperesnek a mű felhasználását, aminek a formája a könyvkiadás volt. Az Szjt. 53. §-a (3–4) bekezdésében rendelkezik ugyan az előfelhasználási jogról, és arra az elővásárlási jogra irányadó szabályokat rendeli megfelelően alkalmazni, azonban pontosan meghatározza az ilyen jog jogosultjainak a körét. Eszerint ha a szerző alapos okból visszavonja a mű nyilvánosságra hozatalához adott engedélyét, vagy utólag ebből az okból megtiltja a mű további felhasználását, majd ismét hozzájárul a nyilvánosságra hozatalhoz vagy a további felhasználáshoz, akkor a korábbi felhasználót előfelhasználói jog illeti meg. Az adott esetre nem alkalmazható ez a jogszabályi kitétel, hiszen a felek szerződése már nyilvánosságra került mű kiadására irányult, és az alperesek részéről tiltás sem történt.”⁴¹

A *büntető ítélet* alkalmazásának, kihatásának kérdése merült fel egy, a jogosítatlan felhasználás (könyvkiadás) polgári jogi jogkövetkezményei miatti perben: „A fellebbezésnek azzal a hivatkozásával kapcsolatban, miszerint nem függetlenítheti magát a polgári bíróság a büntetőügy tényállásától, a Fővárosi Ítéltábla elsődlegesen a Pp. 4. § (1) és (2) bekezdésében foglalt alapelvére utal. A Pp. 4. § (1) bekezdése kimondja, hogy a bíróságot határozatának meghozatalában más hatóság döntése vagy a fegyelmi határozat, illetve az azokban megállapított tényállás nem köti. A 4. § (2) bekezdése szerint ha jogerősen elbírált

⁴⁰ Azonosan érvel a Legfelsőbb Bíróság egy dokumentumfilmmel, filmklippekkal kapcsolatos ítéletben – LB-H-PJ-2010-55.

⁴¹ FIT-H-PJ-2010-400.

bűncselekmény vagyoni jogi következményei felől polgári perben kell határozni, a bíróság a határozatában nem állapíthatja meg, hogy az elítélt nem követte el a terhére rótt bűncselekményt. Ebben az esetben egyébként sem a bűncselekmény vagyoni jogi következményeit kell megítélni, ezért a (2) bekezdés második fordulatának alkalmazása sem kerülhet szóba.

Ettől függetlenül, a büntetőbíróság más körülményeket tett vizsgálat tárgyává, mint amelyeket a polgári per bíróságának kell megítélni. Míg a büntetőügyben a bűnösség feltétele az elkövető szándékossága, illetve gondatlansága, a szerzői jogsértés polgári jogi megállapítása, illetőleg az objektív jogkövetkezmények alkalmazhatósága szempontjából a jogsértő tudattartalmának nincs jelentősége, így a jóhiszeműsége sem lehet alappal hivatkozni.⁴²

6. Következtetés, javaslat

A 2. §-hoz

A szerzői jog gyakorlatában a szerzői jogi jogtípusok különbségei miatt különösen nehéz és következményekkel terhes a nemzetközi magánjog azon szabályainak a meghatározása, amelyek az alkalmazandó jog kiválasztását rendezik.

A 3. §-hoz

a) Az Szjt.-ben is szükség lenne a jogszavatosság intézményének szabályozására, mert jelenleg zavaró, hogy a szabályokat analógia alapján, egy Ptk.-szerződéstípusból kell levezetni.

b) A felhasználási szerződés–vállalkozási szerződés elhatárolási gyakorlata nem egységes. Ez főleg azokban az esetekben látszik kényes kérdésnek, amikor a felek egy szerződésbe foglalják a jövőben megalkotandó mű létrehozására vonatkozó tevékenységre és a mű átadására vonatkozó kikötéseket. Az olyan ítéletek, amelyekben ilyenkor vélelmezik, hogy a szerződésben kikötött díj a felhasználás ellenértékét is magában foglalja, úgy is érthetők, hogy a szerződést – még ha az indokolás más helyén ennek az ellenkezője is áll⁴³ – gyakorlatilag vállalkozási szerződésnek minősítik. Erre a következtetésre jut a Szegedi Ítéltábla Polgári Kollégiumának egy vitaanyaga⁴⁴ is, hivatkozva a Szegedi Ítéltábla Pf. 20 119/2005. (BDT 2006/11/173) ilyen vélelmet felállító határozatára.⁴⁵

A vitaanyag álláspontja: „A vállalkozási szerződések tárgya lehet szellemi alkotások előállítás is. Vállalkozási szerződés alapján készülnek a különböző tervdokumentációk, a számítógépi programok (szoftver), de egyes képző- vagy iparművészeti alkotások is, mint például

⁴² FIT-H-PJ-2010-264.

⁴³ L. a 39. lábjegyzetben idézett FIT-H-PJ-2010-946. ítélet kiemelt szövegrészeit.

⁴⁴ Vita, fórum a Szegedi Ítéltábla Polgári Kollégiumának vitaanyaga a vállalkozási és megbízási szerződés elhatárolási kérdéseiről, különös tekintettel az eredményorientált (sikerdíjas) szerződésekre, *Kemenes István* által készített vitaanyag (2006. november 30.). Forrás: Complex+ elektronikus jogtár, Complex Döntvénytár 2008.II. / Vita, Fórum.

⁴⁵ E vélelmet felállítja a BDT 2006. 1468. döntés is.

köztéri építmények, szobrok, továbbá festmények stb. Gyakran vállalkozási szerződés eredményeként jönnek létre az iparjogvédelmi alkotások is (például utóbb szabadalmaztatott műszaki megoldások, használati minták, védjegy stb.). A szellemi alkotás mint eredmény előállításával és ennek érdekében a tevékenység kifejtésével kapcsolatban a felek jogaira és kötelezettségeire a vállalkozási szerződés szabályai irányadóak. Ezzel nincs ellentétben az, hogy ha a szellemi alkotás kielégíti a külön törvényekben foglalt kritériumokat, úgy a mű előállítóját a külön törvényekben foglalt szerzői jogi, iparjogi jogvédelem illeti meg, és irányadóak a hasznosítási, felhasználási szerződések külön szabályai is. ... Ugyanakkor a szellemi alkotás jogvédelmet nem érintő kérdéseiben, így a mű előállítása vagy hibás teljesítése körében a vállalkozási szerződés szabályait kell alkalmazni ... ”

Faludi Gábor alaposan érvel ezzel az állásponttal szemben, rámutatva a következményre, az így vélelmezett felhasználási jog tartalmának és terjedelmének meghatározatlanságára.⁴⁶ „Ha a vita tárgya a külön törvény által is szabályozott kérdés körébe esik, a külön törvénynek van elsőbbsége, a Ptk. csak ott kerülhet alkalmazásra, ahol külön szellemi tulajdoni szabály nincs. Ez egyértelműen következik a hatályos Ptk. 86. § (2) bekezdéséből, a Ptk.-tervezet 2: 97. és 2:98. §-okból és az Szjt. 3. §-ból.” Ugyancsak megmutatja a helyzet – vagyis ha a felek valóban beleérthették a szerződéses ellenértékbe valamilyen felhasználás szerzői díját is – kezelésének útját.⁴⁷

A felhasználási szerződés–vállalkozási szerződés elhatárolása nem igényel jogalkotói beavatkozást, de a joggyakorlat egységesítése kívánatos lenne.

⁴⁶ *Faludi*: i. m. (15), p. 29–38.

⁴⁷ Ha megállapítható, hogy ráutaló magatartással a szerző adott felhasználási engedélyt, vagyis a szerződés létezik, akkor az érvényesség kérdésével kell szembenézni. Ha az engedély nem felel meg az előírt alakiságoknak (tipikus esetben írásbeliség), akkor semmis a felhasználási szerződés, és – ha a felhasználás már megtörtént – a hatályossá nyilvánítás és a szolgáltatás–ellenszolgáltatás kiegyenlítése útján kezelhető a helyzet. Ha a tényállás szerint a szerző kikötött díjazása a felhasználási jog ellenértékét is magába foglalónak ítéltető meg, akkor a hatályossá nyilvánítás körében elkerülhető a jog fejében követelt újabb díj megítélése, mondván, hogy az ítélethozatalig nyújtott szerzői szolgáltatás (az elkészítés és a jog átengedése) szolgáltatás és ellenszolgáltatás arányban áll. Érvényes felhasználási jog azonban a jövőre nézve nem keletkezhet a felhasználó oldalán. *Faludi*: i. m. (15).